

Історичні науки

УДК 304.2(477)

**Бзунько Галина Богданівна**

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук  
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

**Бзунько Галина Богдановна**

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук  
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа*

**Bzunko Halyna**

*Candidate of Historical Sciences,  
Associate Professor of the Department of Social Sciences  
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

**Петруня-Пилявська Наталія Анатоліївна**

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук  
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

**Петруня-Пилявская Наталья Анатольевна**

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук  
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа*

**Petrunia-Pilyavska Natalia**

*Candidate of Historical Sciences,  
Associate Professor of the Department of Social Sciences  
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ В ГАЛИЧИНІ  
У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРО-  
УГОРЩИНИ (1867-1914 РР.): ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ**

**ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ АКАДЕМИЧЕСКОГО  
ОБРАЗОВАНИЯ В ГАЛИЧИНЕ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ  
ПОЛИТИКИ АВТРО-ВЕНГРИИ (1867-1914 ГГ.): К ПОСТАНОВКЕ  
ВОПРОСА**

**FORMATION OF THE SYSTEM OF ACADEMIC EDUCATION IN  
GALICIA IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL POLICY OF  
AUSTRO-HUNGARY (1867-1914): BEFORE THE QUESTION**

*Анотація.* Стаття присвячена аналізу політики австрійського уряду у сфері вищої освіти на Галичині і Буковині у 1867-1914 рр. та визначенню питань, що потребують глибокого дослідження, з урахуванням:

- принципів національної політики в Австро-Угорській імперії після буржуазної революції 1848-1849 рр.;
- необхідності всебічного аналізу та наукового узагальнення історичного досвіду урядів Австро-Угорщини щодо реформування вищої освіти досліджуваному регіоні;
- потреби переосмислення нашого минулого, висвітлення його на основі нових методологічних підходів;
- ініціювання розробки не достатньо вивченої теми, виявлення, систематизації джерел, обґрунтування концептуальних підходів для інтерпретації основних закономірностей та результатів освітньої політики Габсбургів в цілому в імперії та в Галичині і на Буковині зокрема.

**Ключові слова:** академічна освіта, Львівський університет, Міністерство освіти і віросповідання.

*Аннотация.* Статья посвящена анализу политики австрийского правительства в сфере высшего образования на Галичине и Буковине в 1867-1914 гг. и определению вопросов, требующих глубокого исследования,

с учетом:

- принципов национальной политики в Австро-Венгерской империи после буржуазной революции 1848-1849 гг.;
- необходимости всестороннего анализа и научного обобщения исторического опыта правительств Австро-Венгрии в отношении реформирования высшего образования в исследуемом регионе;
- необходимости переосмысления нашего прошлого, освещения его на основе новых методологических подходов;
- инициирования разработки недостаточно изученной темы, освещения, систематизации источников, обоснования концептуальных подходов для интерпретации основных закономерностей и результатов образовательной политики Габсбургов в империи в целом и на Галичине и Буковине в частности

**Ключевые слова:** академическое образование, Львовский университет, Министерство образования и вероисповеданий

**Summary.** The article is devoted to the analysis of the Austrian government's policy in the field of the higher education in Galicia and Bukovina in 1867-1914 and to the identification of issues that need in-depth research, taking into account:

- principles of national policy in the Austro—Hungarian Empire after the bourgeois revolution of 1848-1849;
- need for a comprehensive analysis and scientific generalization of the historical experience of the Austro-Hungarian governments in reforming higher education in the study region;
- needs to rethink our past, highlighting it on the basis of new methodological approaches;
- initiating the development of insufficiently studied topics, identifying, systematizing sources, substantiating conceptual approaches to interpret

*the basic patterns and results of educational policy of the Habsburgs in general in the empire and in Galicia and Bukovina in particular.*

**Key words:** *academic education, Lviv University, Ministry of Education and Religion.*

**Постановка проблеми.** Відродження і розбудова незалежної Української держави викликали якісно нове зацікавлення проблематикою становища культурно-освітніх та наукових закладів українців в контексті державної політики Австрійської імперії та Австро-Угорщини. Історія міжкультурних контактів та етнонаціональної політики Габсбургів стосовно народів, що в ній проживали у 1772-1918 рр. останнім часом - одна з найбільш розроблюваних вітчизняними вченими тем [1].

У реалізації національних прав важливу роль мали б відіграти заклади вищої освіти українців у Галичині, які почали формуватися саме у цей період. На думку І. Монолатія освітні заклади значною мірою набули свого статусу завдяки політиці центрального віденського уряду, характеру міжетнічних стосунків, головним чином з поляками, інтелектуальному і економічному потенціалу, що дозволило протистояти зовнішнім впливам і реалізовувати власні національні прагнення [4; 5]. В їх діяльності відобразились складні суспільні, політичні та національно-культурні процеси [9].

За словами Р. Петріва комплексне вивчення історії вищих навчальних закладів Галичини як об'єкту і суб'єкту національної політики правлячої династії та урядів Австро- Угорщини до останнього часу не здійснювалось [6; 7; 8]. Поза увагою залишились такі питання як створення закладів вищої освіти в Галичині та формування системи академічної освіти, діяльність центральних і крайових влад щодо діяльності вищих шкіл галицьких українців, українсько-польське протистояння стосовно питання створення українського університету в Галичині. Потребують вивчення і такі аспекти

проблеми як реакція на національно-культурні процеси різних соціальних верств галицького суспільства, роль і місце вищих освітніх закладів Галичини у формуванні модерної української нації [2; 3].

Подальше дослідження проблеми полягає в об'єктивному та всебічному вивченні місця вищих навчальних закладів Галичини в контексті національної політики Австро-Угорщини. В діяльності її урядів стосовно галицьких українців відобразились складні суспільні та національно-культурні процеси, які найбільш ефективно піддавалися трансформаціям, що відбувалися в Габсбурзькій монархії впродовж 1867 - 1914 рр. Хронологічні рамки проблеми пов'язані з остаточним оформлення дуалізму в Австрійській імперії і перетворення її на Австро-Угорщину у грудні 1867 р. та початком Першої світової війни 1 серпня 1914 р., яка сприяла поглибленню кризи і в решті решт розпаду Габсбурзької монархії

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Підвалини для наукового опрацювання зазначеної проблеми було закладено історико-краєзнавчими розвідками таких дослідників кін. XIX - поч. XX ст. як О. Барвінського, Б. Барвінського, С. Буди, Т. Вінковського, М. Грушевського, С. Дністрянського та К. Левицького. Вони, як безпосередні учасники та очевидці тогочасного політичного і культурного життя, дають змогу проаналізувати українсько-польські стосунки в царині освіти і шкільництва у даному регіоні. Написані з використанням широкого кола джерел (які сьогодні безповоротно втрачені), ці праці стали фактично єдиним першоджерелом вивчення імперської політики Габсбургів і крайових місцевих влад щодо створення та функціонування закладів вищої освіти у Галичині.

В 50-х рр. XX ст. вивченням різних аспектів розвитку освіти на Галичині займалися Л. Баїк, Н. Дідух, А. Кондратюк, Б. Мітюров, В. Кульчицький, В. Осичінський та інші. Вони проаналізували політику Австро-Угорської влади, визначили її антиукраїнський характер,

становище навчальних закладів, еволюції педагогічної думки та ін. Не дивлячись на ідеологічну залежність та цензурованість радянської історіографії історики значно активізували вивчення проблеми, в їх роботах зібраний цінний фактичний матеріал, зроблені важливі висновки і узагальнення.

Об'єктивні дослідження процесу розвитку освіти на західноукраїнських землях в ХХ ст. здійснено вченими української діаспори. Цінні документи, наукові положення та концепції містять праці Г. Васьковича, В. Вериги, І. Лисяка-Рудницького, І. Нагаєвського, Н. Полонської-Василенко, О. Субтельного та інших. В той же час для робіт істориків діаспори характерна відірваність від джерельної бази.

Значних результатів у вивченні окремих аспектів, що прямо чи опосередковано стосуються теми дослідження, досягнуто вченими України за останні роки. Серед праць сучасних істориків найвагомим внеском у наукову розробку окресленої проблематики є дослідження В. Благого, Я. Грицака, В. Качмара, М. Кугутяка, І. Курляка, І. Монолатія, О. Реєнта, В. Стинської, Ф. Стеблія. В них об'єктивно досліджено питання розвитку вищої освіти основних етнічних спільнот Галичини, насамперед галицьких українців та Львівського університету зокрема. І. Черчович досліджує гендерні аспекти освіти в Галичині, боротьба жінок за право здобувати освіту і працювати за спеціальністю

Але попри певну зацікавленість дослідників окремими напрямками освітньої політики Габсбургів, соціальні, суспільно-політичні та національно-культурні процеси у Галичині крізь призму вищої освіти досі залишається поза колом їх наукових інтересів.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Для досягнення поставленої мети дослідникам необхідно поставити перед собою такі завдання:

- проаналізувати стан і ступінь дослідження проблеми у вітчизняній та зарубіжній історіографії, встановити рівень і повноту її джерельного забезпечення;
- розкрити ідейні витoki національної політики в імперії Габсбургів і її зміни під впливом боротьби українців та інших народів за національно-культурні права
- визначити способи і методи реалізації національної політики, а також етапи цього процесу;
- проаналізувати офіційні документи, які визначали функціонування вищих начальних закладів регіону в умовах політичного курсу Відня та крайової адміністрації
- розкрити проблему мови викладання у вищих навчальних закладах Галичини виходячи мовної політики Габсбургів;
- вивчити механізми впливу академічних установ регіону на масову свідомість населення, шляхи і методи впровадження ідейних та політичних норм у громадське життя галицького суспільства;
- відстежити деформацію національної свідомості галицьких українців під впливом політики урядів Австро-Угорщини стосовно академічної освіти .
- розглянути гендерні аспекти вищої освіти в Галичині і боротьбу жінок за право здобуття вищої освіти

**Мета статті.** Оцінка рівня і ступеня розвитку вищої освіти, її ролі і функцій в Галичині у другій половині XIX - на початку XX століть потребує від дослідника значних зусиль, спрямованих на те, щоб розділити реальні факти від вже сформованих уявлень. Безумовно, картина минулого, у більшості випадків складається під певних ідеологічних поглядів і уявлень, стереотипів. Науковці, досліджуючи проблеми вищої освіти на Галичині в період 1867-1914 рр., повинні відійти від ідеологічних штампів і розглядати вищу освіту з точки зору інтересів українців Галичини і реалізації їх

національних прав і свобод. Ліквідація різниці між реальним станом речей в вищій освіті Галичини і стереотипними уявленнями не тільки дозволить глибше зрозуміти феномен вищих навчальних закладів досліджуваного регіону у контексті національної політики Австро-Угорщини, але й проллє додаткове світло на загальну систему політичних і громадянських цінностей, яка була прийнята у галицькому суспільстві [9].

Для пізнання того, щоб дослідити вища освіта галицьких українців, те, яку частку вона складала в освіті Австро-Угорщини, якими були її значення й наслідки, дослідникам необхідно враховувати вже усталену історіографічну традиції, сучасні погляди джерельну базу [4]. Зрозуміло, що ті, хоча і не дуже великі, зміни, що відбувались в системі освіти в Галичині середини XIX – початку XX ст. були пов'язані з революційними рухами, формуванням національної ідеї і національної свідомості українців Галичини та всіх інших народів клаптикової Австро-Угорської імперії. Відбулись зміни нормативно-правової основи системи вищої освіти в Галичині, в підвалини якої були покладені демократичні принципи організації вищої освіти для представників різних етнічних спільнот монархії. Водночас, у Галичині, діяло й крайове законодавство, яке у більшості випадків надавало законам формального характеру, що обуло пов'язане з діяльністю польських реакційних націоналістичних кіл на Галичині.

З'ясування факторів, що зумовили появу та історичний поступ вищих навчальних закладів в Галичині, вимагає історико-ретроспективного розгляду організаційного та ідеологічного становлення академічного шкільництва в регіоні.

Комплексний розгляд проблеми вищих навчальних закладів Галичини 1867-1914 рр. в контексті національної політики Австро-Угорщини суттєво доповнить політичну і етнокультурну історію нашого регіону, відкриє нові теоретичні і методологічні обрії дослідження таких соціокультурних



феноменів як вища школа та університети, узагальнить чималий фактичний матеріал, виявить нові дослідницькі проблеми і способи їх вирішення засобами історико-краєзнавчої науки.

Отже, проблема політики урядів Австро-Угорщини у сфері вищої освіти в Галичині в 1867-1914 рр. потребує зваженого та об'єктивного, комплексного дослідження. Без наукової розробки даної вищої освіти, діяльність центральних і крайових влад щодо створення вищих навчальних закладів, польсько-українське протистояння в розвитку освіти тощо як інтегральної частки не тільки вітчизняної, але й історії Австрії та Польщі, матимуть неповний характер.

### **Література**

1. Кріль М. М. Слов'янські народи Австрійської монархії: культурно-освітні та наукові зв'язки з українцями 1772-1867 рр.: Автореф. ... дис. докт. іст. наук: (07.00.02) / НАН України, Ін-т українознавства ім. І.П. Крип'якевича, Ін-т народознавства. Львів. 2000.
2. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX - 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993.
3. Кугутяк М. Проблема українського університету в суспільно-політичному русі Східної Галичини (1848-1918) // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Мюнхен-Львів. 1993. Т. 16. С. 16-20.
4. Монолатій І. Джерела до історії етнонаціональних спільнот у Галичині (XVII - поч. XX ст.) // *Nad Wislq i Dnieprem: Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej przeszlosc i terazniejszosc. Sériá: Stosunki Międzynarodowe i Globalny Rozwój. № 1.* / Під ред. І. Срібняка і З. Карнуса, Torun-Kijów, 2002.
5. Монолатій І. Українські періодичні та книжкові видання як джерело до історії етнонаціональних спільнот у Галичині (середина XIX - початок

- XX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Дон. га повідомл. Восьмої Вссукр. наук.-георет. Конф., Львів. 24-26 жовт. 2003 р. / За ред. М. М. Романюка. Львів, 2003.
6. Петрів Р. Реалізація національної ідеї українців Східної Галичини в розвиткові українського шкільництва (1772-1916) // Бойківщина: науковий збірник. Том 1. Дрогобич: Науково-культурологічне товариство "Бойківщина". 2002. С. 152-159.
  7. Хмельовський П. Ідея рідної школи в національному русі західних українців у другій половині XIX – на початку XX ст. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Київ, 2002. Вип. 5. С. 105-111.
  8. Шологон Л. І. Українські педагогічні товариства Галичини та Буковини 80-х рр. XIX - початку XX ст.: Автореф. ... дис. канд. іст. наук: (07.00.01) / Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2003.
  9. Sirka A. The National Question in Austrian Education: The Case of Ukrainians in Galicia 1867-1914. - Frankfurt am Main - Bern - Cirencester, 1980.